

Категорія справи № 761/13921/15-ц: **не визначено.**

Надіслано судом: **не визначено.** Зареєстровано: **07.12.2017.** Оприлюднено: **08.12.2017.**

Номер судового провадження: **не визначено**

ПОСТАНОВА

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

8 листопада 2017 року

справах

м. Київ Судова палата у цивільних

Верховного Суду України у складі:

головуючого Гуменюка В.І., суддів: Лященко Н.П., Охрімчук Л.І., Сімоненко В.М., розглянувши в судовому засіданні справу за позовом ОСОБА_5, ОСОБА_6 до відділу державної виконавчої служби Шевченківського районного управління юстиції в м. Києві, Головного управління Державної казначейської служби України в м. Києві про захист цивільних прав та інтересів, визнання дій та бездіяльності відділу державної виконавчої служби Шевченківського районного управління юстиції у м. Києві в особі начальника відділу ОСОБА_7, старшого державного виконавця Мороз Лесі Євгенівни незаконними та відшкодування майнової та моральної шкоди за заявою ОСОБА_5 про перегляд рішення Шевченківського районного суду м. Києва від 26 січня 2016 року, ухвали Апеляційного суду м. Києва від 20 квітня 2016 року, ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 жовтня 2016 року,

в с т а н о в и л а:

У травні 2015 року ОСОБА_5 та ОСОБА_6 звернулися до суду з указаним позовом, у якому, посилаючись на тривале невиконання рішення Шосткинського міськрайонного суду Сумської області від 11 квітня 2014 року та рішення Апеляційного суду Сумської області від 25 червня 2014 року, просили стягнути з Державного бюджету України шляхом безспірного списання з єдиного рахунку Державного казначейства України на користь ОСОБА_5 збитків у гривневому еквіваленті на день проведення розрахунку, завданих під час здійснення виконавчого провадження № 44354162, у сумі 158 доларів США 83 центи та 20 тис. грн на відшкодування моральної шкоди і на користь ОСОБА_6 168 доларів США 49 центів у гривневому еквіваленті на день проведення розрахунку збитків, завданих під час здійснення виконавчого провадження № 44354028, та 8 тис. грн на відшкодування моральної шкоди.

Шевченківський районний суд м. Києва рішенням від 26 січня 2016 року, залишеним без зміни ухвалою Апеляційного суду м. Києва від 20 квітня 2016 року, відмовив у задоволенні позову ОСОБА_5 та ОСОБА_6

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ ухвалою від 7 жовтня 2016 року відмовив у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою ОСОБА_5

У заяві ОСОБА_5 порушується питання про скасування рішення Шевченківського районного суду м. Києва від 26 січня 2016 року, ухвали Апеляційного суду м. Києва від 20 квітня 2016 року та ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 жовтня 2016 року та ухвалення нового судового рішення з передбаченої пунктом 1 частини першої статті 355 Цивільного процесуального кодексу України (далі - ЦПК України) підстави неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах, а саме статей 96, 176, 1174 Цивільного кодексу України (далі - ЦК України), статті 11 Закону України від 24

березня 1998 року № 202/98-ВР «Про державну виконавчу службу», статті 86 Закону України від 21 квітня 1999 року № 606-ХІV «Про виконавче провадження», статей 56, 68, 124 Конституції України.

Обґрунтовуючи зазначену підставу подання заяви про перегляд судових рішень, ОСОБА_5 посилається на рішення Шосткинського міськрайонного суду Сумської області від 14 січня 2016 року, ухвалу Апеляційного суду Сумської області від 10 березня 2016 року, ухвалу Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 22 вересня 2016 року.

Заслухавши суддю-доповідача, перевіривши наведені в заяві доводи, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що заява підлягає частковому задоволенню.

За статтею 360-4 ЦПК України Верховний Суд України скасовує судові рішення у справі, яка переглядається з підстави неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах.

Суди встановили, що ОСОБА_5 та ОСОБА_6 звернулися з позовом до суду, у якому просили стягнути з Публічного акціонерного товариства «Комерційний банк «Надра» (далі - ПАТ «КБ» «Надра») проценти за банківським вкладом, індекс інфляції, три проценти річних та неодержані доходи за прострочення виплати депозиту та нарахованих процентів за користування коштами. Шосткинський міськрайонний суд Сумської області рішенням від 11 квітня 2014 року стягнув: на користь ОСОБА_5 проценти за банківським вкладом - 86 доларів США 86 центів, індекс інфляції - 299 доларів США 53 центи, 3 % річних - 74 долари США 54 центи, неодержані доходи (упущена вигода) - 148 доларів США 89 центів; на користь ОСОБА_6 проценти за банківським вкладом - 92 долари США 19 центів, індекс інфляції - 373 долари США, 3 % річних - 79 доларів США 2 центи, неодержані доходи (упущену вигоду) - 158 доларів США 4 центи. Апеляційний суд Сумської області рішенням від 25 червня 2014 року рішення суду першої інстанції скасував у частині стягнення індексу інфляції та упущеної вигоди, змінив рішення у частині стягнення процентів за банківськими вкладами, стягнувши на користь ОСОБА_5 84 долари США 29 центів та на користь ОСОБА_6 89 доларів США 47 центів.

18 липня 2014 року Шосткинський міськрайонний суд Сумської області на виконання вказаних рішень судів першої та апеляційної інстанцій видав виконавчі листи, що були передані на виконання до відділу державної виконавчої служби Шевченківського районного управління юстиції у м. Києві (далі - ВДВС Шевченківського РУЮ в м. Києві). На підставі цих виконавчих листів 13 серпня 2014 року старший державний виконавець ВДВС Шевченківського РУЮ у м. Києві ОСОБА_8 винесла постанови про відкриття виконавчих проваджень ВП № 44354162 та ВП № 44354028. 12 червня 2015 року старший державний виконавець ВДВС Шевченківського РУЮ у м. Києві ОСОБА_8 винесла постанови про закінчення зазначених виконавчих проваджень.

За скаргою ОСОБА_5 та ОСОБА_6 Шосткинський міськрайонний суд Сумської області ухвалою від 7 серпня 2015 року визнав незаконними і скасував постанови про закінчення виконавчих проваджень ВП № 44354162 та ВП № 44354028; визнав незаконною бездіяльність начальника ВДВС Шевченківського РУЮ в м. Києві ОСОБА_7 щодо забезпечення виконання рішення Шосткинського міськрайонного суду Сумської області від 11 квітня 2014 року, рішення Апеляційного суду Сумської області від 25 червня 2014 року, встановив порушення Закону України «Про звернення громадян» щодо ненадання відповіді на скаргу; визнав незаконними дії та бездіяльність старшого державного виконавця ВДВС Шевченківського РУЮ в м. Києві ОСОБА_8 щодо забезпечення виконання зазначених виконавчих проваджень.

Відмовляючи в задоволенні позову, суд першої інстанції, застосувавши, зокрема, статтю 56 Конституції України, статі 1166, 1167, 1172-1174 ЦК України, виходив з того, що Державне казначейство України не порушувало прав та свобод позивачів, а шкода повинна стягуватися з рахунків тієї бюджетної організації, яка завдала такої шкоди.

Постановляючи ухвалу про залишення рішення суду першої інстанції без зміни, суд апеляційної інстанції, застосувавши, зокрема, статтю 56 Конституції України, статтю 87 Закону України від 21

квітня 1999 року № 606-XIV «Про виконавче провадження», статтю 11 Закону України від 24 березня 1998 року № 202/98-ВР «Про державну виконавчу службу», статті 23, 1174 ЦК України, дійшов висновку, що додана до позовної заяви ОСОБА_5 та ОСОБА_6 копія ухвали Шосткинського міськрайонного суду Сумської області від 7 вересня 2015 року не підтверджує спричинення їм збитків та моральної шкоди внаслідок неправомірних дій та бездіяльності посадових осіб ВДВС Шевченківського РУЮ в м. Києві.

У наданій для порівняння ухвалі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 22 вересня 2016 року зазначено, що бездіяльність державної виконавчої служби, яка встановлена судовими рішеннями, призвела не лише до порушення строків виконання судового рішення, а й до спричинення моральної шкоди, передбаченої статтею 56 Конституції України, статтями 23, 1167, 1173 ЦК України, статтею 11 Закону України від 24 березня 1998 року № 202/98-ВР «Про державну виконавчу службу», що є підставою для її відшкодування за рахунок держави.

Рішення Шосткинського міськрайонного суду Сумської області від 14 січня 2016 року та ухвала Апеляційного суду Сумської області від 10 березня 2016 року, що надані заявником для порівняння, не можуть бути підтвердженням неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах, оскільки вказані судові рішення ухвалені судами першої та апеляційної інстанцій.

Викладене свідчить про те, що існує неоднакове застосування судом касаційної інстанції статті 56 Конституції України, статей 23, 1173 ЦК України, статті 11 Закону України від 24 березня 1998 року № 202/98-ВР «Про державну виконавчу службу» в частині відшкодування моральної шкоди, що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень.

Вирішуючи питання про усунення розбіжностей у застосуванні судом касаційної інстанції вказаних норм матеріального права, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України виходить з такого.

Згідно зі статтею 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Відповідно до статті 56 Конституції України кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.

У статті 23 ЦК України передбачено, що особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав.

Загальні підстави відповідальності за завдану майнову та моральну шкоду передбачені нормами статей 1166, 1167 ЦК України, відповідно до яких шкода, завдана фізичній або юридичній особі неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовується особою, яка її завдала, за наявності вини.

Спеціальні підстави відповідальності за шкоду, завдану незаконними рішеннями, дією чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування та посадової або службової особи вказаних органів при здійсненні ними своїх повноважень, визначені статтями 1173 та 1174 ЦК України відповідно.

За статтею 1173 ЦК України шкода, завдана фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, дією чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування при здійсненні ними своїх повноважень, відшкодовується державою, Автономною Республікою Крим або органом місцевого самоврядування незалежно від вини цих органів.

Згідно зі статтею 1174 ЦК України шкода, завдана фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю посадової або службової особи органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування при здійсненні нею своїх повноважень, відшкодовується державою, Автономною Республікою Крим або органом місцевого самоврядування незалежно від вини цієї особи.

Таким чином, ці підстави характеризуються особливостями суб'єктного складу заподіювачів шкоди, серед яких законодавець виокремлює як вказані органи, так і їх посадових чи службових осіб, та особливим способом заподіяння шкоди. Сукупність цих умов і є підставою покладення цивільної відповідальності за завдану шкоду саме на державу, Автономну Республіку Крим або орган місцевого самоврядування.

При цьому з урахуванням положень пункту 10 частини другої статті 16, статей 21, 1173 та 1174 ЦК України шкода, завдана зазначеними органами чи (та) особами, відшкодовується державою, Автономною Республікою Крим або органом місцевого самоврядування лише у випадках визнання вказаних рішень незаконними та їх подальшого скасування або визнання дій або бездіяльності таких органів чи (та) осіб незаконними.

Шкода, завдана фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, дією чи бездіяльністю органу державної виконавчої служби, його посадовими або службовими особами при здійсненні ними своїх повноважень, підлягає відшкодуванню на підставі Закону України від 24 березня 1998 року № 202/98-ВР «Про державну виконавчу службу» та Закону України від 21 квітня 1999 року № 606-XIV «Про виконавче провадження» (чинних на час виникнення спірних правовідносин).

Відповідно до частини другої статті 87 Закону України від 21 квітня 1999 року № 606-XIV «Про виконавче провадження» (чинного на час виникнення спірних правовідносин) збитки, завдані державним виконавцем фізичним чи юридичним особам під час проведення виконавчого провадження, підлягають відшкодуванню в порядку, передбаченому законом.

Згідно із частиною третьою статті 11 Закону України «Про державну виконавчу службу» № 202/98-ВР від 24 березня 1998 року (чинного на час виникнення спірних правовідносин) шкода, заподіяна державним виконавцем фізичним чи юридичним особам під час виконання рішення, підлягає відшкодуванню у порядку, передбаченому законом, за рахунок держави.

Здійснивши аналіз указаних норм законодавства, можна зробити висновок, що в справах за позовами фізичних і юридичних осіб про відшкодування, зокрема, моральної шкоди, заподіяної рішеннями, діями (бездіяльністю) державних виконавців відповідачами можуть бути відповідні відділи державної виконавчої служби, в яких працюють державні виконавці, та відповідні територіальні органи Державного казначейства України.

Крім того, у статті 9 Конституції України передбачено, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

На розширення цього положення Основного Закону в статті 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» зазначено, що суди застосовують при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (далі - Конвенція) та практику Європейського суду з прав людини як джерело права.

Згідно із частиною першою статті 6 Конвенції кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, установленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру.

Стаття 6 Конвенції поширює свою дію і на таку стадію цивільного процесу як виконання судового рішення. У своїх рішеннях Європейський суд з прав людини вказує, що право на судовий розгляд було б примарним, якщо б внутрішня судова система Договірної Держави дозволила б, щоб остаточне та обов'язкове судове рішення залишалось невиконаним відносно однієї зі сторін, і що виконання рішення або постанови будь-якого органу судової влади повинне розглядатися як невід'ємна частина «процесу» в розумінні статті 6 Конвенції (пункт 63 рішення від 28 липня 1999

року в справі «Імобільяре Саффі» проти Італії», пункт 40 рішення від 19 березня 1997 року в справі «Горнсбі проти Греції»).

У пункті 28 рішення Європейського суду з прав людини від 11 грудня 2008 року в справі «Антонюк проти України» зазначено, що відповідальність держави за виконання судових рішень щодо приватних осіб зводиться до участі державних органів у виконавчому провадженні

Європейський суд з прав людини в пункті 100 рішення від 15 жовтня 2009 року у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» вказав, що існує обґрунтована і водночас спростовна презумпція, що надмірне тривале провадження даватиме підстави для відшкодування моральної шкоди.

У справі, яка переглядається, суди, розглядаючи позов ОСОБА_5 та ОСОБА_6 до відділу державної виконавчої служби та Головного управління Державної казначейської служби України у м. Києві про захист цивільних прав та інтересів, визнання дій та бездіяльності ВДВС Шевченківського РУЮ у м. Києві в особі начальника відділу ОСОБА_7, старшого державного виконавця Мороз Л.Є. незаконними, відшкодування, зокрема, моральної шкоди та посилаючись на положення статей 1173 та 1174 ЦК України, не з'ясували, кого саме вважають заподіювачем шкоди позивачі та які саме незаконні рішення, дії чи бездіяльність відповідного органу чи його посадової або службової особи, на думку позивачів, завдали їм шкоди.

Без надання оцінки судом першої інстанції вказаним обставинам ухвалити законне й обґрунтоване рішення у справі неможливо.

Загальними вимогами процесуального права, закріпленими у статтях 57-60, 131-132, 137, 177, 179, 185, 194, 212-215 ЦПК України, визначено обов'язковість установа судом під час вирішення спору обставин, що мають значення для справи, надання їм юридичної оцінки, а також оцінки всіх доказів, якими суд керувався при вирішенні позову.

Водночас відповідно до статті 353 ЦПК України Верховний Суд України переглядає судові рішення у цивільних справах виключно з підстав і в порядку, встановлених цим Кодексом. Згідно із частиною першою статті 360-2 ЦПК України справи розглядаються Верховним Судом України за правилами, встановленими главами 2 і 3 розділу V цього Кодексу, а тому Верховний Суд України не може встановлювати обставини справи, збирати й перевіряти докази та надавати їм оцінку.

Відсутність процесуальної можливості з'ясувати дійсні обставини справи перешкоджає Верховному Суду України ухвалити нове судове рішення, а тому справу слід передати на розгляд до суду першої інстанції згідно з підпунктом «а» пункту 1 частини другої статті 360-4 ЦПК України.

Керуючись пунктом 1 частини першої статті 355, пунктом 1 частини першої статті 360-3, частинами першою, другою статті 360-4 ЦПК України, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України

п о с т а н о в и л а :

Заяву ОСОБА_5 задовольнити частково.

Рішення Шевченківського районного суду м. Києва від 26 січня 2016 року, ухвалу Апеляційного суду м. Києва від 20 квітня 2016 року та ухвалу Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 жовтня 2016 року в частині вирішення вимог про відшкодування моральної шкоди скасувати, справу в цій частині направити на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова є остаточною і може бути оскаржена тільки на підставі, встановленій пунктом 3 частини першої статті 355 ЦПК України.

Головуючий

В.І. Гуменюк

Судді:

Н.П. Лященко

Л.І. Охрімчук

В.М. Сімоненко